ДАВЕДКА
да заданняў гарадскіх, раённых алімпіяд
па вучэбных прадметах "Беларуская мова" і "Беларуская літаратура"

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50

V клас

Заданне 1. Адкажыце на пытанні.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

1. Назавіце зычны гук, які найчасцей сустракаецца ў назвах шасці абласных цэнтраў Беларусі? *(Гук [с] сустракаецца найчасцей – 3 разы (Брэст, Віцебск, Мінск); гукі [р], [к], [г], [л'], [м'], [н'] сустракаюцца двойчы, астатнія – адзін раз)*

2. Кісламалочны дыетычны прадукт, які ўяўляе сабой густое скіслае малако. Назва паходзіць непасрэдна ад тэхналогіі атрымання прадукту шляхам простага скісання малака ў цёплым памяшканні. *(Сыракваша або прастакваша)*

3. Закончыце фармулёўку: Фанетыка – раздзел навукі аб мове, у якім *(вывучаюцца гукі мовы).*

4. Вядома, што тэкст – гэта цэласнае выказванне, у якім сказы аб'яднаны тэмай, сэнсам і граматычна. Дапішыце прымету тэксту, якой не хапае ў пераліку: тэматычнае адзінства, разгорнутасць, …, звязнасць. *(паслядоўнасць)*

5. Сёння ў свеце налічваецца больш за шэсць тысяч моў. Палова з іх знаходзіцца пад пагрозай знікнення. Дзеля іх захавання і быў абвешчаны Міжнародны дзень роднай мовы. Які дзень абраны для святкавання? *(21 лютага)*

Заданне 2. Уявіце сябе настаўнікамі. Вы выклікалі вучня да дошкі запісаць слоўнікавыя словы. Вучань напісаў:

Спаччына, рэл'еф, дзівісся, камп'ютар, тэрыторыя, подзьвіг, мятал, спектакаль, трэніроўка, акіан.

Выпраўце ў словах памылкі, калі яны ёсць, і запішыце словы правільна.

Максімальная колькасць балаў – 5 (0,5 бала – за кожны правільны адказ).

Спадчына, рэльеф, дзівішся, камп'ютар, тэрыторыя, подзвіг, метал, спектакль, трэніроўка, акіян.

Заданне 3. Аднавіце ўстойлівыя спалучэнні па іх агульным значэнні, пачынаючы са слова *даць*.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

"кідацца наўцёкі, імкліва ўцякаць"	даць	*даць ходу (драпака)*
"забяспечыць свабоду дзеяння"		*даць волю*
"цвёрда абяцаць што-небудзь"		*даць слова*
"браць адказнасць за каго-небудзь"		*даць галаву на адрэз (адсячэнне)*
"дапускаць памылку, памыляцца"		*даць маху (асечку)*

Заданне 4. Перабудуйце сказы так, каб паміж дзейнікам і выказнікам можна было паставіць працяжнік, а сэнс сказаў не змяніўся.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

1. Аркадзь Куляшоў быў адным з лепшых паэтаў XX стагоддзя. 2. Пінск з'яўляецца адзным з найстаражытнейшых беларускіх гарадоў. 3. У гісторыю беларускай літаратуры Янка Купала ўвайшоў як стваральнік літаратурнай мовы. 4. Вяртанне Францішака

Багушэвіча на радзіму было пераваротам у яго лёсе. 5. Кнігу прынята лічыць скарбніцай ведаў, выдатных думак, добрых парад.

Адказ: *<u>1. Аркадзь Куляшоў — адзін з лепшых паэтаў XX стагоддзя. 2. Пінск — адзін з найстаражытнейшых беларускіх гарадоў. 3. У гісторыі беларускай літаратуры Янка Купала — стваральнік літаратурнай мовы. 4. Вяртанне Францішака Багушэвіча на радзіму — пераварот у яго лёсе. 5. Кніга — скарбніца ведаў, выдатных думак, добрых парад.</u>*

Заданне 5. Пастаўце адпаведныя знакі ў пустыя клеткі табліцы. Пры адказе "так" пастаўце знак "+", пры адказе "не" – пастаўце "–".

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

№ п/п	Пытанне	Адказ
1.	Усе назоўнікі ў беларускай мове могуць ужывацца ў форме як адзіночнага, так і множнага ліку	–
2.	У прыметніка, які стаіць ў форме множнага ліку, можна вызначыць род	–
3.	Ці згодны вы, што пры пісьмовым ветлівым звароце да старэйшых займеннік вы пішацца з вялікай літары?	+
4.	Мастацкае азначэнне, якое вобразна характарызуе прадмет, з'яву, чалавека, называецца параўнанне	–
5.	Казка Я. Коласа "Крыніца" апавядае пра дзяцінства вясковых падлеткаў, іх сяброўства	–

Заданне 6. Перакладзіце словы на беларускую мову і ў пустыя клеткі пастаўце адпаведныя лічбы: 1 – колькасць складоў у словах аднолькавая; 2 – складоў больш у рускім слове; 3 – складоў больш у беларускім слове.

Максімальная колькасць балаў – 5.
(0,25 бала – за кожную правільна запоўненую клетку).

Рускае слова	Беларускае слова	Лічба	Рускае слова	Беларускае слова	Лічба
гроза	*навальніца*	3	новолуние	*маладзік*	2
оттепель	*адліга*	1	октябрь	*кастрычнік*	3
роща	*гай*	2	судьба	*лёс*	2
утро	*раніца*	3	погода	*надвор'е*	1
волна	*хваля*	1	метель	*мяцеліца (завіруха, завея)*	3

Заданне 7. З прапанаваных сказаў з вершаў беларускай паэтэсы Ніны Мацяш выпішыце падкрэсленыя назоўнікі і ахарактарызуйце іх у табліцы:

Максімальная колькасць балаў – 5
(0,2 бала – за кожную правільна запоўненую клетку).

Шырэюць ды глыбеюць скаргі, <u>жалі</u>, збіваюць з ног брыды ўсялякай хвалі.
І кожнае зярнятка ў кожным <u>яблыку</u> задыхала з абуджанай маркотай.
Табе ўсё адно, ступакі цябе мераюць, колы ці <u>капыты.</u>
Але ж і ў радасці, і ў <u>скрусе</u> наяве зліты мы і ў мроі.
Раптова прасветлена гляне <u>адліга</u> з-пад волкіх павек.

Узор: Нібы два пялёстачкі, тонем у галавакружна расчыненых сонечных <u>тонях.</u>

Назоўнік	Пачатковая форма	Граматычныя катэгорыі			Тып скланення
		Род	Лік	Склон	
Узор: (у) тонях	тоня	ж.	мн.	месны	1
жалі	*жаль*	*м.*	*мн.*	*назоўны*	*2*
(у) яблыку	*яблык*	*м.*	*адз.*	*месны*	*2*
капыты	*капыт*	*м.*	*мн.*	*назоўны*	*2*
(у) скрусе	*скруха*	*ж.*	*адз.*	*месны*	*1*
адліга	*адліга*	*ж.*	*адз.*	*назоўны*	*1*

Заданне 8. Пазнайце займеннікі па іх характарыстыцы. Складзіце сказы з займеннікамі ў абазначанай форме.

Максімальная колькасць балаў – 5 (0,5 бала – за правільную форму займенніка; 0,5 бала – за сказ).

Характарыстыка	Займеннік	Сказ
3-я асоба, адз. л., ж. р., Р. скл.	*яе*	
1-ая ас., мн. лік, Т. скл.	*намі*	
1-ая ас., адз. лік, Д. скл.	*мне*	
2-я асоба, адз. л., Д. скл.	*табе*	
3-я асоба, мн. л., Т. скл.	*імі*	

Заданне 9. Вызначце, якім жанрам адпавядаюць прыведзеныя творы. Суаднясіце лічбу і літару (напрыклад, А1, Б2, В3, Г4, Д5).

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

А. Людзей слухай, а свой розум май.	1. Загадка
Б. “Пестунь”	2. Легенда
В. Я. Брыль “Зялёная школа”	3. Казка
Г. Хто ходзіць зранку на чатырох, днём — на дзвюх, а вечарам — на трох нагах?	4. Апавяданне
Д. “Разумная дачка”	5. Прыказка

***Адказ:** <u>А5, Б2, В4, Г1, Д3</u>*

Заданне 10. Запоўніце табліцу.

Максімальная колькасць балаў – 5 (1 бал – за кожны правільны адказ).

Аўтар	Назва твора	Радкі з твора
Максім Танк	*<u>“Ля вогнішч начлежных”</u>*	Прыносіў ёй розныя забаўкі ён: То нейкае дзіва лясное, То часам пявунню-жалейку як звон, І нават люстэрка жывое.
Пятрусь Броўка	“Калі ласка!”	*<u>Любыя радкі з верша</u>*
<u>Народ</u>	“Лёгкі хлеб”	Касіў на лузе касец. Змарыўся і сеў пад кустом адпачыць. Дастаў торбачку, развязаў і пачаў есці. Выходзіць з лесу галодны воўк. Бачыць — касец пад кустом сядзіць і нешта есць.
Уладзімір Караткевіч	*<u>“Нямоглы бацька”</u>*	Жылі сілай, а розум забывалі. Жылі сённяшняй карысцю. Знішчалі “ўчора” і таму не мелі права на “заўтра”
<u>Уладзімір Караткевіч</u>	“Бацькаўшчына”	А вакол травіцы роснай рай І бярозак белая сям’я. Мой чароўны беларускі край, Бацькаўшчына светлая мая!